

TÔN TRỌNG VÀ PHÁT HUY QUYỀN LÀM CHỦ CỦA NHÂN DÂN THEO QUAN ĐIỂM CỦA CHỦ TỊCH HỒ CHÍ MINH

ThS. Nguyễn Thế Vinh (*)

Hồ Chí Minh quan niệm dân chủ nghĩa là “dân là chủ và dân làm chủ”. Chữ “dân” được Hồ Chí Minh khẳng định là đông đảo những người lao động, bị áp bức, không có chức quyền, là toàn dân Việt Nam, trừ bọn phản động, tay sai đế quốc thực dân. “Làm chủ” là tự chủ, biết phát huy năng lực sáng tạo trên mọi lĩnh vực của đời sống xã hội.

Hồ Chí Minh quan niệm chế độ dân chủ xã hội chủ nghĩa được xây dựng và bảo đảm trên cơ sở một nền kinh tế nhiều thành phần, trong đó sở hữu toàn dân và sở hữu tập thể giữ vai trò chủ đạo và một nền kinh tế mở: công tư đều lợi, chủ thợ đều lợi, công nông giúp nhau, lưu thông trong ngoài.

Hồ Chí Minh khẳng định nước ta là một nước dân chủ và là dân chủ mới để tiến đến chủ nghĩa xã hội. Tư tưởng đó của Người đã được ghi thành tiêu chí của đất nước ở thời kỳ tồn tại và phát triển của nước Việt Nam dân chủ cộng hoà và hiện nay cũng là tiêu chí của nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam. Xây dựng nhà nước dân chủ nhân dân làm nhiệm vụ lịch sử của chuyên chính vô sản để tiến đến xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa của dân, do dân, vì dân thực chất là để đạt tới mục tiêu xây dựng nước ta là nước dân chủ theo tư tưởng Hồ Chí Minh. Từ mục tiêu phấn đấu xây dựng nước Việt Nam độc lập, thống nhất, dân chủ, phú cường mà Hồ Chí Minh nêu lên từ Đại hội II của Đảng (năm 1951) đến mục tiêu Việt Nam hoà bình, độc lập, thống nhất, dân chủ và giàu mạnh được Người chỉ rõ sau năm 1954 và được ghi nhận như điều mong muốn cuối cùng để lại cho Đảng và nhân dân ta trong Di chúc, dân chủ luôn là mục tiêu phấn đấu không ngừng của cách mạng nước ta. Trong quá trình tìm đường cứu nước, giải phóng cho nhân dân Việt Nam, Hồ Chí Minh đặc biệt chú trọng tới đấu tranh giải phóng dân tộc, giành lấy độc lập dân tộc, giác ngộ cho dân chúng hiểu rõ “đem sức ta mà giải phóng cho ta”. Theo Hồ Chí Minh không thể thực hiện được dân chủ cho dân khi nước nhà còn trong cảnh nô lệ, mất độc lập chủ quyền. Đánh đuổi đế quốc thực dân xâm lược, xóa bỏ ách áp bức, bóc lột của tư bản và phong kiến, nhân dân phải nắm lấy mọi quyền bính trong tay mình, dựng lên một chính quyền nhà nước thực sự là của dân, đó là những tiền đề chính trị đầu tiên của tự do dân chủ. Dân chủ, tự nó bao hàm vấn đề

(*) *Phó Trưởng Phòng Khảo thí, Học viện Cán bộ Thành phố Hồ Chí Minh*

thể chế Nhà nước, quan hệ qua lại giữa Nhà nước và công dân, được đảm bảo bởi luật pháp. Do đó, dân chủ được hình thành trước hết là vấn đề của chính trị và có tính pháp lý. Quan niệm dân chủ của Hồ Chí Minh thống nhất từ bản chất với quan niệm dân chủ của chủ nghĩa Mác - Lê nin. trong bản yêu sách gồm 8 điểm đòi quyền tự do dân chủ cho các dân tộc thuộc địa ở Đông Dương gửi tới Hội nghị Vécxây, Nguyễn Ái Quốc đã đòi thay thế chế độ ra sắc lệnh bằng việc ban hành các đạo luật. Đây là nền móng đầu tiên về tư tưởng nhà nước pháp quyền của Nguyễn Ái Quốc. Sau này trong diễn ca về lịch sử, Người còn ghi rõ:

“Bây xin Hiến pháp ban hành,
Trăm điều phải có thần linh pháp quyền”

Hiến pháp 1946 do Người trực tiếp chỉ đạo biên soạn đặt nền móng cho chế độ dân chủ cộng hòa, vẫn là một mẫu mực của Hiến pháp dân chủ. Bản Hiến pháp sửa đổi năm 1959 với những dấu ấn trực tiếp của Người cũng vậy. Nó nhất quán với tư tưởng dân chủ, tôn trọng và bảo vệ quyền làm chủ của nhân dân mà Hồ Chí Minh đã nêu ra. Quan điểm dân chủ của Hồ Chí Minh còn thấm nhuần sâu sắc tính hiện thực, tính thực tiễn khi Người nhấn mạnh tới nội dung kinh tế - vật chất của dân chủ. Đó là vấn đề đảm bảo lợi ích thiết thân, hàng ngày cho dân chúng theo phương thức công bằng, bình đẳng. Người nói: dân chỉ biết đến dân chủ tự do khi mà dân được ăn no, mặc ấm. Người nhấn mạnh tới trách nhiệm của Nhà nước, phải làm sao cho dân có ăn, có mặc, có nhà ở, được học hành, được tự do đi lại, được chăm sóc sức khỏe và có đời sống hạnh phúc. Người coi đó là những việc cần kíp, cần làm ngay và làm thường xuyên. Nhà nước của dân, do dân, vì dân thì phải chăm lo cải thiện đời sống vật chất và tinh thần cho nhân dân. Theo Hồ Chí Minh, nước được độc lập tự do, mà dân chúng vẫn đói khổ nghèo nàn, lạc hậu thì tự do, độc lập ấy cũng chẳng làm gì. Điều đó có nghĩa là, Hồ Chí Minh đặc biệt chú trọng tới quyền dân chủ trong thực tế được đo bằng quyền lợi thực sự của dân, chứ không phải chỉ là quyền trên danh nghĩa và pháp lý. Phát huy quyền làm chủ của dân phải chú ý đảm bảo các điều kiện: dân sinh, dân trí, dân quyền để tiến tới dân chủ, để từng bước xây dựng văn hóa dân chủ, từ văn hóa công dân, văn hóa lao động đến văn hóa pháp lý, văn hóa đạo đức của cá nhân, gia đình, cộng đồng, xã hội. Kết hợp cả hai phương thức dân chủ đại diện và dân chủ trực tiếp, mở rộng các hoạt động tự quản và nâng cao năng lực tự quản cộng đồng của nhân dân. Để xây dựng nền dân chủ ở nước ta, cần phải thực hiện đồng bộ các nhiệm vụ, áp dụng các giải pháp mà nổi bật là: Phát triển sản xuất và kinh tế xây dựng thể chế pháp luật, các quy chế, cơ chế có tính pháp lý giáo dục ý thức chính trị, ý thức pháp luật và đạo đức, đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ,

công chức theo đúng yêu cầu của Nhà nước pháp quyền; hoàn thiện các kỹ năng, phương pháp quản lý, kiểm tra, kiểm soát dựa vào luật nước và năng lực của dân. Đây là cả một quá trình lâu dài, vừa xây dựng dân chủ, vừa chống quan liêu, tham nhũng. Đó là những điểm căn bản nhất về lý luận dân chủ theo tư tưởng Hồ Chí Minh.

Hồ Chí Minh thực hiện rất thành công trong thực tiễn cách mạng nước ta. Thực hành dân chủ trong lĩnh vực chính trị bằng cách tổ chức cho nhân dân tham gia xây dựng nhà nước dân chủ đầu tiên ở Đông Nam Á, Hồ Chí Minh đã khơi dậy và nâng cao động lực tinh thần làm chủ đất nước của mỗi người và cả dân tộc, trong đó mỗi người dân sử dụng lá phiếu của mình như một bảo đảm cao nhất để giữ nền độc lập dân tộc mới giành được. Nền dân chủ mới ngay sau khi được thiết lập đã lập tức thể hiện bản chất, vai trò của mình: phát động toàn dân tham gia thực hiện thành công các nhiệm vụ chống giặc đói, chống giặc dốt và chống giặc ngoại xâm, đưa đất nước và chế độ mới vượt qua bước hiểm nghèo của lịch sử. Chính phong trào do nhân dân thực hiện trên các lĩnh vực đã khẳng định vị trí là chủ và làm chủ của mỗi người dân trong một quốc gia độc lập và điều đó tạo ra sức mạnh tổng hợp vô cùng lớn lao đưa cách mạng Việt Nam vượt qua thác ghềnh hiểm nghèo để tiến lên.

Giai đoạn hiện nay vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về quyền làm chủ của nhân dân để góp phần xây dựng đất nước, để làm tốt việc này chúng ta cần tập trung vào những vấn đề sau:

Tăng cường hiệu lực, hiệu quả hoạt động của Nhà nước để thực thi quyền lực của nhân dân. Tiếp tục đẩy mạnh việc xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, bảo đảm Nhà nước ta thực sự là của nhân dân, do nhân dân và vì nhân dân, do Đảng lãnh đạo. Nhà nước chăm lo, phục vụ nhân dân, bảo đảm quyền, lợi ích chính đáng của mọi người dân. Nghiên cứu xây dựng, bổ sung các thể chế và cơ chế vận hành cụ thể để bảo đảm nguyên tắc tất cả quyền lực nhà nước thuộc về nhân dân và nguyên tắc quyền lực nhà nước là thống nhất, có sự phân công, phối hợp và kiểm soát giữa các cơ quan trong việc thực hiện quyền lập pháp, hành pháp và tư pháp.

Đổi mới tổ chức và hoạt động của Quốc hội, bảo đảm Quốc hội thực sự là cơ quan đại biểu cao nhất của nhân dân, cơ quan quyền lực nhà nước cao nhất. Tiếp tục phát huy dân chủ, tính công khai, đối thoại trong thảo luận, hoạt động chất vấn tại diễn đàn Quốc hội và Hội đồng nhân dân các cấp. Tiếp tục đổi mới tổ chức và hoạt động của Chính phủ và Ủy ban nhân dân các cấp theo hướng xây dựng nền hành chính thống nhất, thông suốt, trong sạch, vững mạnh, có hiệu lực, hiệu quả; tổ chức

tin gọn và hợp lý. Đẩy mạnh cải cách hành chính, nhất là thủ tục hành chính; giảm mạnh và bãi bỏ các loại thủ tục hành chính gây phiền hà cho tổ chức và công dân. Đẩy mạnh xã hội hoá các loại dịch vụ công phù hợp với cơ chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa.

Tiếp tục mở rộng và cụ thể hóa dân chủ trực tiếp cho người dân. Nâng cao ý thức về quyền và nghĩa vụ công dân, năng lực làm chủ, tham gia quản lý xã hội của nhân dân. Có cơ chế cụ thể để nhân dân thực hiện trên thực tế quyền làm chủ trực tiếp như thông qua tiếp xúc với đại biểu Quốc hội, đối thoại với lãnh đạo địa phương, thực hiện quyền được trưng cầu dân ý theo luật định, nghiên cứu để nhân dân bầu trực tiếp chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã, huyện. Cần có cơ chế cụ thể, rõ ràng để nhân dân bày tỏ thẳng thắn ý kiến và phản biện đối với dự thảo, dự kiến, dự án, những quyết định lớn của Đảng, Nhà nước. Thực hiện tốt hơn Quy chế dân chủ ở cơ sở và Pháp lệnh thực hiện dân chủ ở xã, phường, thị trấn theo phương châm “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra”. Phát huy dân chủ, đề cao trách nhiệm công dân, kỷ luật, kỷ cương xã hội; phê phán và nghiêm trị những hành vi vi phạm quyền làm chủ của nhân dân, những hành vi lợi dụng dân chủ để làm mất an ninh, trật tự, an toàn xã hội; chống tập trung quan liêu, khắc phục dân chủ hình thức.

Xây dựng con người, phát triển văn hóa, thực hiện quốc sách hàng đầu với giáo dục - đào tạo và khoa học - công nghệ, nhất là thực hiện đổi mới căn bản và toàn diện nền giáo dục quốc dân nhằm chấn hưng đạo đức dân tộc, làm cho gia đình thực sự là những tế bào lành mạnh của xã hội, tạo ra đột phá về nguồn nhân lực chất lượng cao không thể không tính đến vai trò động lực của dân chủ.

Thực hành dân chủ là thực hành trong các mối quan hệ. Thực hành dân chủ rộng rãi, nhất là dân chủ trong Đảng, là làm cho động lực dân chủ, văn hóa dân chủ phát huy tác dụng của nó trong các lĩnh vực của đời sống xã hội, trong các mối quan hệ con người để phát triển dân chủ thực chất, khắc phục dân chủ hình thức, chống lại những vi phạm dân chủ và quyền làm chủ của người dân, chống quan liêu, lãng phí, tham ô, tham nhũng có hiệu quả rõ rệt nhất. Đây cũng là đường hướng chủ đạo thuộc về tầm nhìn và hành động của Đảng theo tinh thần Nghị quyết Đại hội XII về dân chủ ở nước ta. Một cách thiết thực và cụ thể, mọi nỗ lực của toàn Đảng, toàn dân đều hướng vào phát triển sức dân, bồi dưỡng sức dân, tiết kiệm sức dân, chăm lo dân sinh, nâng cao dân trí, bảo đảm dân quyền để phát huy tốt nhất sức mạnh của dân chủ trong công cuộc đổi mới vì dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh.